

I. KARIMOVANIŇ “WATAN” ROMANSI

Quyash Qalenderov

Ózbekistan mámleketlik konservatoriyası

Nókis filialı “ Ulıwm kásiplik hám sotsial

guanitar pánler” kafedrası “ muzika tanıw”

bóliminiń 2-basqısh studenti

Ilimiy basshı: wwa dotsent **Nodira Radjabova**

Annotatsiya: Bul maqala qaraqalpaq namalarınıń tiykarı ne zatta ekenligi , qaraqalapaq namalar tiykarınan alınıp jazılğan shıǵarmalar . Jas kompazitorlar romans janrında dóretiwshiligi hám romans janrı haqqında maǵlıwmatlar ayılğan. Sol qatarda I.Karimovaniń “Watan” romansınıń analizi haqqında sóz etilgen.

Gilt sózler: Romans , treol, faktura, tonallıq , ólshem , interval , fortesimo , Watan, jumla, dáwir, gomofoniya.

Annotation: This article examines the foundations of Karakalpak melodies and works composed based on traditional Karakalpak tunes. Information about young composers' creative work in the romance genre and details about the romance genre itself are presented. Additionally, an analysis of I. Karimova's romance "Watan" (Homeland) is discussed.

Keywords: romance, treol, texture, tonality, meter, interval, fortesimo, homeland, sentence, period, homophony.

Аннотация: Эта статья объясняет, в чем заключается основа каракалпакских мелодий, и представляет собой произведения, написанные на основе каракалпакских мелодий. Была представлена информация о творчестве молодых композиторов в

жанре романа и о жанре романа. В этом разделе обсуждается анализ романа И. Каримовой "Родина."

Ключевые слова: романс, трюль, фактура, тональность, размер, интервал, фортессимо, Родина, предложение, период, гомофония

Hár bir xalıqtıń milliy mádeniyatı hám ózine tán muzikası menen ajıralıp turadı. Sonday aq qaraqalpaq muzikasıda ózine tán milliyligi menen áste aqırın rawajlanıp kelmekte. Sol qatarda bir neshe kompazitorlar qaraqalpaq temalarına romans janrında shıǵarmalar dóretken.

Roman bul- fransuz tilinen alınıp roman degendi ańlatadı . Roman bir dawıs ushın fortepiano hám saz ásbap benen ayılatuǵın vokalniy janr.

Romans janrı eń birinshi Evropada qalıplesken bolıp XVII-XVIII ásirlerde Ispaniya hám Italya qalalarında rawajlangan.

Roman janrı XIX ásirge kelip Franciya , Germaniya hám Rossiya qalalarında shoqqıǵa shıǵıp keńnen tarqalǵan. Bul janrda Romantizm dáwirindegi shet el kompazitorları Frans Shubert, Robert Shuman, Sergey Raxmaninov , P.I. Shaykovskiy dóretiwshiliklerinde kórsek boladı. Ózbekistan kompazitorları M.Burxanov , S.Yudakov, Doni Zakirov óz dóretiwshiligin alıp bardı. Al Qaraqalpaqsatn kompazitorlarınan S.Paluanov, A.Xalimov , Q.Zaretidinov h.t.b kompazitorlar usı janrda shıǵarmalar jazdı. Usı qatarda Indira Karimova da usı janrdan shette qalmay óz romansların dóretti. Solardan birewi Watan romansına kelsek.

Bul Romans Gulnara Nurlepesova qálemine tiyisli. Shıǵarma f-moll tonlıǵında 4/4 ólshemde berilgen. Shıǵarmanıń melodiyaı tolqınlı bolıp gomofonik fakturasında ápiwayı 3 bólimli formada jazılǵan.

Shıǵarmanıń basında 2 fakt kirisiw kórinisinde beriledi . Shıǵarma dáwir sıpatında kelip eki jumladan ibarat . Birinshi bólimniń birinshi jumlası ápiwayı tárizde berilip II basqısh penen juwmaqlanadı. Ekinshi jumlasında treol ritmları hám sext intervalları ushrasıp qaraqalpaq nalaların beredi hám ekinshi jumla tonika menen tamamlanadı .

Ekinshi bólimniń birinshi jumlasınıń basında sext intervalı hám izinde septima interval hám treollar ushrasadı . Bunday intervallar qaraqalpaq namalarında kóp ushrasıp , qaraqalpaq ırғаq hám nalaların anıq kórsetip beredi. Bul sextta hám septima intervalarına sekiriw namanıń hawijine tayarlap, birinshi jumlanıń aqırǵı taktinde dinamikalıq belgi arqalı yaǵnıy ff berilgen hám bul ekinshi oktova do sestinde atqarılıp II basqış penen tamamlanadı. Ekinshi jumlada melodiya sekindalar menen kelip aqırında S menen bul jumlanı juwmaqlamay salıstırma arqalı úshinshi bólimge ótıledi.

Úshinshi bólim repriza bolıp birinshi bólimdi qaytalaydı. Bul bólimde eki jumladan ibarat bolıp basındaǵı eki taktte kirisiw ushrasadı. Bundada birinshi jumla melodiya ápiwayı tárizde sekundalar menen kelip ekinshi basqış penen tamamlanadı.

Ekinshi jumlada treol ritmi sexta intervallarına sekiriwlerge dus kelemiz. Shıǵarmanıń aqırǵı eki takti juwmaqlawshi bolıp tolıq tonika menen juwmaqlanadı.

Shıǵarmanıń sóziniń mánisine názer salsaq .Bul qatarlarda Watandı shın qalıpten jaqsń kóriwi óziniń baxtn ekenin aytıp ótse keyingi qatarlarda sol jerlerde balalıq shaǵı ótkeni, shań borpańlarda oynap óskeni , balalıǵı patshaday bolǵanlıǵın táriyiplep ótken. Aqırǵı qosnq qatarlarda Ana jerinde qanday qıyınshılıqlar bolsada hár bir qarıs jerin qásterleytuǵının sóz etken.

Bul shıǵarma óziniń tınıq melodiyası qulaqqa jaǵımlı ırǵaqları gormoniyasında Watanga degen jıllı sezimlerin, súyispenshiliklerdi oyatadı. Aldın aytıp ótkenimizdey shıǵarmada ushrasqan sexta hám septima intervallar qaraqalpaq ırғаq hám nalaların keltirip shıǵarmanı jáne de bayıtadı

Eger usınday qaraqalpaq ırғаq hám nalaları menen romanslardıń shıǵıwı hám xalıqqa unawı qaraqalpaq romans janrınıń búgingi kúndegi jetiskenligin kórsetip beredi.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. Karimov, A. Musıqa nazariyasi asoslari. – Toshkent: “O‘qıtuvchi”, 2005.
2. O‘tegenov, K. O‘zbek romans san’atining shakllanishi va rivoji. – Nukus: “Qoraqalpoq”, 1998.

3. Petrov, V. N. История вокальной музыки. – Москва: Музыка, 1987.
4. Keldiyorov, B. Musiqiy shakllar nazariyasi. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2010.
5. Назарова, Г. Музыкальные жанры и их выразительные средства. – Санкт-Петербург: Композитор, 2001.
6. Internet manbalar:

www.musictheory.net

www.classicalmusicarchives.com

www.musicopedia.uz